תורה אור

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם, והכתיב °לא תקום ולא תטור? ההוא בממון הוא, דכתיב *דתניא איזו היא נקימה ואיזו היא נטירה: נקימה = אמר לו השאילני מגלך, אמר לו לאו, למחר אמר לו הוא השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה א"ל השאילני קרדומך, אמר ליה לא, למחר א"ל השאילני חלוקך, אמר לו הילך, איני כמותך שלא השאלתני" זו היא נטירה. וצערא דגופא לא? והא תניא *הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר °ואוהביו כצאת השמש בגבורתו! לעולם דנקיט ליה בליביה, *והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו? דמפייסו ליה ומפייס: ומה הן מוציאין? אחת או שתים וכו': השתא שתים מוציאין, אחת מבעיא? אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבריא כאן בחולה *והתניא *אחת מוציאין, שתים אין מוציאין, במה דברים אמורים בבריא אבל בחולה אפילו שתים מוציאין *והיחידין מוציאין שתים ואין מונין להן אלא אחת. ואין מונין לו אלא אחת? והתניא אין מוציאין לא שליש ולא גודל מפני הרמאים ואם הוציא שליש מונין לו *גודל אין מונין לו, ולא עוד [אלא] שלוקה מן הממונה בפקיע. מאי מונין לו? נמי אחת. מאי פקיע? אמר רב מדרא, מאי מדרא? אמר רב פפא מטרקא דטייעי דפסיק רישיה. אמר אביי מריש הוה אמינא הא *דתנן בן ביבאי ממונה על הפקיע אמינא פתילתא כדתנן *מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא: מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש: ת"ר *מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקעו לו בלבו עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר °כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות, געו כל העם בבכיה, בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים [א] וכן הוא אומר °וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא [את] ירושלים פה לפה: הי מעשה קדים? אילימא דשפיכות דמים קדים השתא אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אנשברה רגלו תקינו? אלא דנשברה רגלו קדים, וכיון דתקינו פייסא, ארבע אמות מאי עבידתייהו? אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דאפילו ממילא אתו לידי סכנה תקינו רבנן פייסא. עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה אנו על מי להביא על העיר או על העזרות? וירושלים בת אתויי עגלה ערופה היא? *והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן אינה

ויקרא יט · תהלים קד? · דברים כא · מלכים ב כא · סוטה מה.

---

*) ב"ק פב: [ערכין לב: אבות דר"נ פל"ה תוספתא נגעים פ"ו]

רש"י

שאינו נוקם · נקמתו : **ונוטר** · איבה כנחש בלבו : **איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה** · שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו : **דנקיט בליביה** · ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המקפיד ישתוק : **דמפייסו ליה** · לבקש מחילה : **חולה** · אינו יכול לכבש אצבעותיו וכשמוציא אחת יוצאה חבירתה עמה : **ויחידים** · בחולין שאין יושבין עם שאר בני אדם אלא שוכבין או יושבין (א) לבדם : **אלא אחד** · אין נמנה אלא איש אחד : **אין מוציאין** · עם האצבע לא שליש ולא גודל דאין מוציאין שתים : **ואם הוציא שליש מונין לו** · שאינו רמאי לפי שהוא ניכר שאינו משני בני אדם שאין יכול להרחיק זה מזה : **גודל** · אם הוציא גודל אין מונין לו כלל אלא מוציאין אותו מביניהן : **הממונה בפקיע** · הממונה על רצועות המלקות : **שליש** · אצבע שלישי אם הוציא שליש מונין לו קא סלקא דעתיה מונין לו שנים : **מטרקא דטייעי** · רצועות ישמעאלים העשויה שוט לסוסים : **דפסיק רישיה** · לכך קרויה "פקיעה" שאינה רחבה בראשה כשאר 'רצועות מלקות' אלא מפסקת בראשה לרצועות דקות כדי שירגיש בה הסוס יותר 'ופקיע' = לשון פיסוק וסדקים כמו "מבלאי מכנסי הכהנים מפקיעין" לשון קריעה : **דתנן** · במסכת שקלים (פ"ה משנה א) : **ביבאי** · שם אדם : **היו מפקיעין** · לעשות פתילות לשמחת בית השואבה בחג : **נגדא** · רצועות מלקות : **על מעלות האולם** · בהר הבית אולמות הרבה בנה שם הורדוס כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון על מעלות האולם בהר הבית אולמות גרסינן בתוספתא : **על מי להביא** · מאצל מי תלקח : מן היושבים בעיר - או - מן הכהנים שומרי עזרה : **געו** · צעקו : **הרי הוא כפרתכם** · מיתתו תכפר עליכם : **ארבע אמות מאי עבידתייהו** · גבי מרוצת שפיכות דמים : **עשרה דברים** · בבבא קמא חשיב להו בפרק מרובה (דף פב:) : אינה

תוספות

שתים מוציאין אחת מבעיא · אע"ג דבכמה דוכתי קתני לא זו אף זו מ"מ היכא דאיכא שיטה אחריתא קאמר ליה ועוד דהיכא דהוי זה בכלל זה לגמרי לא הוה ליה למיתניי' והא דלא פריך הכי בריש פ"ק דעירובין (דף ב:) ובריש פרק קמא דסוכה (דף ב:) דקאמר ר' יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה השתא חמשים מכשיר ארבעים מיבעיא יש לומר דכל היכא דלא הוי דווקא אלא הוא הדין יותר לא פריך הכי כדמשני בריש מפנין (שבת דף קכו:) ארבע וחמש קופות ארבעה וחמשה כדאמרי אינשי אבל המקשה שהקשה התם חמש מפנין ארבע מיבעיא הוה סלקא דעתיה דדוקא הוה ומשני ליה דלאו דווקא הוי ובפרק בנות כותים (נדה דף לז:) דקשי מטהר ארבעים וחמשים יום פריך ליה משום דדוקא הוא דאין קשי מטהר לעולם ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף נו.) דקאמר אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה ופריך ליה אע"ג דהתם לאו דווקא דכ"ש אם ששהתה יותר דאיבדה יש לומר משום דהתם הוי שתים ושלש זו ואין צריך לומר זו והלכך פריך ליה וכן בסוף בבא קמא (דף קיח:) גבי לוקח מן הרועים ארבע וחמש לאן אבל לא שתים ושלש ופריך השתא ארבע וחמש מיבעיא התם נמי הוי זו ואין צריך לומר זו ובפרק במה אשה (שבת ד' ס:) גבי סנדל המסומר פריך ליה משום דפשיטא ליה דהוו דוקא ד' או חמש אבל לא טובא ובריש פרק אע"פ (כתובות ד' נז.) משהה אדם אשתו שתים ושלש שנים וגבי תינוק יונק והולך ארבע וחמש שנים (שם ד' ס:) איכא למימר דפשיטא ליה דהוא הדין טובא הלכך לא פריך ליה אי נמי בההיא דתינוק יונק ארבע וה' שנים י"ל דדוקא קאמר ד' לבריא וה' לכחוש* :

וירושלים איכה מביאה עגלה ערופה כו' והתניא כו' · תימה לי מאי פריך לימא דכרבי יהודה ס"ל דאמר לעיל בפ"ק (דף יב.) דירושלים נתחלקה לשבטים ואפי' עזרות איכא למ"ד התם דנתחלקו לשבטים ויש לומר דבלאו הכי צריך לשנויי כדי להרבות בבכיה דהא לא שייך עגלה ערופה אלא היכא דלא נודע מי הכהו והכא הרי נודע ועוד דקאמר על העיר או על העזרה פשיטא דעל העזרה לא מייתינן דהא העיר הקרובה כתיב ועזרה לאו עיר הוא אלא לאפוקי נערא בעלמא הוא דקאמר הכי :

יש

רבינו חננאל

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח · איני והא כתיב לא תקום ולא תטור · ודחינן ההוא בממון כדתניא איזו היא נקימה השאילני מגלך א"ל לאו למחר אמר לו זה השאילני קרדומך כו' · כגון אלו דברים שהן של ממון אסור אבל צערא דגופא כגון בזיון וכיוצא בו מותר · איני והתניא הנעלבים ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ודחינן אפילו הכי נקיט בליביה [קשיא לי לא תשנא את אחיך שבקי] והאמר רבא המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ופרקינן דמפייסו ליה ומפייס : ומה הן מוציאין אחת או שתים ומתמהינן השתא שתים מוציאין אחת מבעיא ופריק רב חסדא האי דקתני אחת בבריא שתים בחולי שאינו מתאמץ להוציא אחת ושתים שמוציא החולה אין מונין אותם לו אלא אחת · ותניא כרב חסדא אחת מוציאין שתים אין מוציאין ויחידים מוציאין ב' ואין מונין לו אלא א' לומר שאין באין לידי ערמה יחידים הללו הן רבנן שנקראו יחידים ונקראו חולים יחידים כדתנן בתעניות (דף י') התחילו היחידים להתענות. ואמרינן התם מאן יחידים אמר רב הונא רבנן · *) רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי כהאי תנא קצירי קצירי ממש מריעי רבנן · ואקשינן וכי המוציא שתים אחת מונין לו והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין ואם הוציא שלש מונין לו גודל אין מונין לו ולא עוד אלא שהמוציא גודל או שלש לוקה מן הממונה בפקיע ופרקינן מאי מונין לו דקתני אחת · וזה כולו לענין המצביעין למנין כאשר אמרנו למעלה · אבל המצביעין לפיס המוציא אחת מונין לו אחת והמוציא ב' מונין לו ב' ומצאנו זה הדבר מפורש בתלמוד א"י מהו אצביעו · הוציאו אצבעותיכם הוציא אחת מונין לו שתים **) ובעו לה התם מהו אין מונין לו כל עיקר או אין מונין לו את היתירה ופשטה אין מונין לו את היתירה ועוד אמרו כיצד היה מפיים מהלך לימין או לשמאל · א"ר בון בר חייא ממה דתני מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף אתה עמי למחתה · הוא אומר לימין הפיים מהלך . תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חייא לשמאל הפיים מהלך וזה שזכה לימין מוטב שיזכה מי שעבר עליו הפיים פעמים מזה שלא עבר עליו הפיים אלא פעם אחת ש"מ כשמוציאין אצבעותיהן לפיים מי שמוציא אחת או שתים מונין לו מה שהוציא ומי שהוציא יותר אין מונין לו אלא שתים ומונה וכולל הכל ומעמידין כמין כולאר ונוטל מצנפת אחת מהן ומוציאין כל אחד אצבעו ועובר המנין על האצבעות והוא מונה והולך ובמקום שמשלים החשבון הוא הזוכה · פקיע מדורלתא והיא מטרקא והיא כמין חבל מפתיל תלוי במקל כגון הרצועה שב"ד מכין בה' פי' הממונה

*) נראה דחסר כאן בד' רבינו וצ"ל ואמרינן [בנדרים מט] רבא אמר מאן חולים רבנן רבא לטעמי' וכו'. **) בירושלמי הגי' שתים מונין לו שלש אין מונין לו .

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ז סמג לאוין יא :

ז ב שם הלכה ח סמג לאוין יב :

ח ג מיי' שם הלכה ז :

ט ד מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ג :

י ה מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו :

מסורת הש"ס

שבת סח: גיטין לו:

[לקמן פו:] ר"ה יז. מגילה כח.

[פי' כניתותא]

[תוספתא פ"א]

[עיין בערוך ערך יחיד פי' רבנן]

שקלים פ"ה מ"א

שבת כא. סוכה נא.

תוספתא פ"א ותוספתא כתובות פ"ה

דברים כא

סוטה מה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויחידים וכו' שוכבים או יושבים נ"ב נ"ל נראה ברור דיחידים היינו רבנן כדאיתא בתעניות דף י' מאן יחידים רבנן ורבנן נקראו חולים כדאית' בנדרי' דף מט מאן חולים רבנן כו' דאינו לפירושו והרי כבר אמר אבל בחולים כו' :

תוספות ישנים

השתא שתים מוציאין אחת מיבעיא · וליכא למימר אחת או שתים ואפילו טובא דהא פשיטא שאין יכול להוציא כל אצבעותיו ובשבת פרק במה אשה (דף ס:) הארכתי בהך מילתא דאיכא דוכתא דפריך ליה ואיכא דוכתא

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' וכן הוא אומר וגם דם נקי וכו' · כ"ב עיין מהרש"א כת"ה :

נושא

ת"ח צריך להיות נוקם ונוטר

מקנה

סידור של קושיות ותשובות על נושא הנ"ל

נושא

מספר האצבעות שמוציאים בשעת הפיס

נושא

פקיע

נושא/מבנה

ב' מצוים (ב' תקלות) במרוצת הכבש

* סוגריים לשם גילוג מה שבתוכם אינו עיקר לקושית הגמ'